

ארבעת הבנים של בעל ההגדה ושל רבי נחמן.

סדר הגדה של פסח

ברוך המקום, ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא. כנגד ארבעה בנים דברה תורה:

אחד חכם. ואחד רשע. ואחד תם. ואחד שאינו יודע לשאול:

חכם מה הוא אומר. מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה יהוה אלהינו אתכם. ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן:

רשע מה הוא אומר. מה העבודה הזאת לכם. לכם ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר. ואף אתה הקהה את שניו ואמור לו. בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי מצרים. לי ולא לו. אלו היה שם לא היה נגאל:

תם מה הוא אומר. מה זאת. ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו יהוה מצרים מבית עבדים:

ושאינו יודע לשאול את פתח לו. שנאמר, והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי מצרים:

יכול מראש חדש, תלמוד לומר ביום ההוא. אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, תלמוד לומר בעבור זה. בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך:

חכם - מרוב עצים...

(כ) כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה יהוה אלהינו אתכם. ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים ויציאנו יהוה מצרים ביד חזקה: ויתן יהוה אותה ומפתים גדלים ורעים במצרים בפרעה ובכל ביתו לעינינו: ואותנו הוציא משם למען הביא אתנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו: ויצונו יהוה לעשות את כל החקים האלה ליראה את יהוה אלהינו לטוב לנו כל הימים לחייתנו כהיום הזה: וצדקה תקיח לנו כי נשמר לעשות את כל המצוה הזאת לפני יהוה אלהינו כאשר צונו:

(237) ספר סיפורי מעשיות - מעשה ט

והתחיל לחשב עם פילוסופיא שלו מה לעשות, וישר בעיניו ללמד מלאכת צורף (בזהב), שהיא מלאכה גדולה ונאה, ויש בה חכמה, וגם היא מלאכה עשירה. והוא היה בר הבנה ופילוסוף, ולא הוצרך ללמד המלאכה כמה שנים, רק ברבע שנה קבל את האמנות ונעשה אמן גדול מאד, והיה בקי במלאכה יותר מן האמן שלמדו. אחר כך ישב עצמו: אף על פי שיש בידי מלאכה כזו, אף על פי כן אין די לי בזה. היום חשוב זאת, פן בזמן אחר יחשב דבר אחר. והלך והעמיד עצמו אצל שטיין שניידער, ומחמת הבנה שלו, קבל אמנות הזאת גם כן בזמן מועט, ברבע שנה. אחר כך ישב עצמו עם הפילוסופיא שלו: גם שיש בידי שתי האומנות, מי יודע פן לא יוחשבו שניהם; טוב לי ללמד אומנות, שהיא חשובה לעולם. וחקר בהבנה ופילוסופיא שלו ללמד דאקטיריי, שהוא דבר הצריך וחשוב תמיד. ודרך למוד דאקטיריי שצריכין ללמד מקדם לשון לטיין והכתב וללמד חכמות פילוסופיא. והוא מחמת הבנתו למד גם זאת בזמן מועט, ברבע שנה ונעשה דאקטיר גדול ופילוסוף וחכם בכל החכמות:

רשע - ענין של גאוגרפיה

(כה) והיה כי תבאו אל הארץ אשר יתן יהוה לכם כאשר דבר ושמרתם את העבדה הזאת: והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם: ואמרתם זבח פסח הוא ליהוה אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקד העם וישתחוו:

דע כי צריך לדון את כל אדם לכף זכות, ואפילו מי שהוא רשע גמור, צריך לחפש ולמצא בו איזה מעט טוב, שבאותו המעט אינו רשע, ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב, ודן אותו לכף זכות, על - ידי - זה מעלה אותו באמת לכף זכות, ויוכל להשיבו בתשובה, וזה בחינת (תהלים ל"ז): "ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו" הינו שהפסוק מזהיר לדון את הכל לכף זכות, ואף - על - פי שאמתה רואה שהוא רשע גמור, אף - על - פי - כן צריך אמתה לחפש ולבקש למצא בו מעט טוב שישם אינו רשע וזהו ועוד מעט ואין רשע, שצריך אמתה לבקש בו עוד מעט טוב שיש בו עדין, שישם אינו רשע, פי אף - על - פי שהוא רשע, איך אפטר שאין בו מעט טוב עדין, כי איך אפטר שלא עשה איזה מצוה או דבר טוב מימיו, ועל - ידי - זה שאמתה מוצא בו עוד מעט טוב שישם אינו רשע, ואמתה דן אותו לכף זכות, על - ידי - זה אמתה מעלה אותו באמת מכף חובה לכף זכות, עד שישוּב בתשובה על - ידי - זה, וזהו ועוד מעט ואין רשע, על - ידי שמוצא בהרשע עוד מעט טוב, שישם אינו רשע, על - ידי - זה והתבוננת על מקומו ואיננו, הינו כשיתבונן ותסתכל על מקומו ומדרגתו, ואיננו שם על מקומו הראשון, פי על - ידי שמוצאין בו עוד מעט טוב, איזה נקדה טובה, ודנין אותו לכף זכות, על - ידי - זה מוציאין אותו באמת מכף חובה לכף זכות. וזהו והתבוננת על מקומו ואיננו כנ"ל, והבן:

תס - אומנות בעור

(6) ספר שמות פרק יג

(יא) והיה כי יבאך יהוה אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבותיך ונתנה לך: (יב) והעברת כל פטר רחם ליהוה וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים ליהוה: (יג) וכל פטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה: (יד) והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים מבית עבדים: (טו) ויהי כי תקשה פרעה לשלחנו ויהרג יהוה כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על כן אני זבח ליהוה כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה: (טז) והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים:

(26) ספר סיפורי מעשיות - מעשה ט

התם הנ"ל למד מלאכת רצענות, ומחמת שהיה תם, למד הרבה עד שקבל, ולא היה בקי בהאמנות בשלמות. ונשא אשה, והיה מתפרנס מן המלאכה, ומחמת שהיה תם, ולא היה בקי בהמלאכה כל כך על כן היה פרנסתו בדחק גדול ובצמצום, ולא היה לו פנאי אפלו לאכל כי היה צריך תמיד לעסק במלאכה מחמת שלא היה יכול האומנות בשלמות,

כשהיה גומר המנעל ומן הסתם היה לו שלש קצוות, כי לא היה יכול האמנות בשלמות, כנ"ל היה לוקח המנעל בידו והיה משבח אותו מאד, והיה מתענג מאד ממנו והיה אומר: אשתי כמה יפה ונפלא המנעל הזה! כמה מתוק המנעל הזה! כמה מנעל של דבש וצוקיר המנעל הזה! והיתה שואלת אותו: אם כן מפני מה שארי רצענים נוטלים שלשה זהובים בעד זוג מנעלים, ואתה לוקח רק חצי טאלער (הינו זהוב וחצי)? השיב לה: מה לי בזה? זה מעשה שלו, וזה מעשה שלי! ועוד: למה לנו לדבר מאחרים? הלא נתחיל לחשב כמה וכמה אני מרויח במנעל זה מיד ליד: העור הוא בכך, הזפת והחוטאים וכו' בכך, ושאר דברים כיוצא בזה בכך, לאפקיס בכך; ועתה אני מרויח מיד ליד עשרה גדולים, ומה אכפת לי רוח כזה מיד ליד?! והיה רק מלא שמחה וחדוה תמיד: ואצל העולם היה ללעג, והשיגו תאותם בו, שמצאו ממי להתלוצץ כרצונם, כי היה נדמה למשוגע.

שאינו יודע לשאול - רק בלי ליצנות

והיו באים בני אדם, והתחילו בכונה לדבר עמו בשביל להתלוצץ. והיה אותו התם אומר: רק בלי ליצנות! ותכף שהשיבו לו בלי ליצנות, קבל דבריהם והתחיל לדבר עמם, כי יותר לא היה רוצה להעמיק לחשב חכמות, שגם זה בעצמו ליצנות, כי היה איש תם.....

השיב לו: אני אספר לך בעל פה מה שכתוב בו שהמלך רוצה שתבוא אליו. שאל תכף: רק בלי ליצנות! השיב לו: בודאי אמת, בלי ליצנות. ונתמלא שמחה תכף ורץ ואמר לאשתו: אשתי, המלך שלח בשבילי!

ותכף בעברו שם, עכבו אותו ואמרו לו, שהוא נעשה גאבירניר. ושאל ואמר: רק בלי ליצנות! השיבו לו: בודאי בלי שום ליצנות. ונעשה התם תכף גאבירניר בתוקף ועוז

